

**İSMAİL HAKKI AKSOYAK (EDİTÖR). ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI, KÜLTÜR VE
TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI, ANKARA 2013, 470 SAYFA.**

Umut YILDIRIM*

*Bıraktadır hedef bâkî eserler
Konan göçmüş bu dünyâ değil mi*

*O Abdülbâki sarf etmiş mesâî
Bütün âsârı hep zîbâ değil mi*

...

*O Abdülbâki Âristo-şiyem ki
Kemâlin duymayan rüsvâ değil mi*

İsmail Hakkı Aksoyak editörlüğünde Ankara’da 2013 yılında “Abdülbaki Gölpınarlı” adıyla T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan kitap içinde birçok akademisyen ve yazarın yazısını barındırmaktadır.

Kitabın önsözünde Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik, Abdülbaki Gölpınarlı’nın yol gösterici ve ışık tutucu bir insan olduğunu ve İstanbul’dan bahsederken söylediği sözlerle bir kültür politikasının nasıl olduğunu belirttiğini söylemiştir. Kitabın sunuş kısmında ise İsmail Hakkı Aksoyak, Gölpınarlı’nın hangi konularda çalıştığından ve kitabın yayımında yardımcı olan kişilerden bahsetmiştir.

İlk yazıda Ayşe Yıldız, Abdülbaki’nin biyografisini geniş bir şekilde sunmuştur. Çeşitli kaynaklar kullanılarak doğru bir bilgiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu yazıda onunla ilgili olarak anlatılanlar şunlardır: Dedesinin ölümü üzerine Mustafa İzzet adı verilmiş fakat önce doğan kardeşlerinin yaşamaması sebebiyle Abdülbaki ismi kullanmış ve bu isim onun gerçek adı olmuştur. Türkçe ve Farsça öğretmenliği yaptığına da değinilmiştir. Bir kırtasiye dükkanı açmasına rağmen pek muvaffak olamamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne kabul edilen Abdülbaki “Yeni Harfler” kursundan diploma almıştır. Mezun olduktan sonra çeşitli yerlerde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra da DTCF’de, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Farsça okutmanlığı ve öğretim üyeliği yapmıştır.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Öğrencisi, delgado_umut_10@hotmail.com.

Emekliliğine kadar burada çalışmıştır. Eski kültürün içine doğmuş fakat yeni dönemde yaşamış olan Gölpınarlı, eski şiiri anlayacak neslin kalmadığını düşünmüştür. 100'den fazla çalışması olan yazar, ilk yazısını Muallim Mektebi öğrencisiyken yazmıştır. *Tedris-i İbtidaiyye Mecmuası*'nda çıkan bu yazı monologdur. Bu yazının ardından kendi ifadesiyle “para kazanmak için” *Müşabakat-ı Ahlakîyye*'yi yazar. Bilimsel yazılarına üniversitede olduğu yıllarda yani 1930'da başlar. Tasavvufî birçok konuda araştırma yapmıştır. Türkçeye çevirileri vardır. Abdülbaki'nin yıllarca tartışmalar yaratan kitabı ise *Divan Edebiyatı Beyanındadır* olmuştur. Kendisi sadece bir edebiyat ve kültür tarihi araştırmacısı değil aynı zamanda bir şairdir. İçinde doğup yetiştiği eski kültürü şiirlerine de yansıtmış ve klâsik tarzda şiirler yazmıştır. 250 civarında şiiri bulunmaktadır. Şiirlerinde Neşâtî, Nailî ve Gâlib'in etkisi görülür. Bektaşilik üzerine de eserler vermek istemiş lâkin bunları kitap haline getirmeye ömrü yetmemiştir. Popüler tarzda yazdığı ve pek az kimsenin haberdar olduğu yazıları da bulunmaktadır. Mesela ramazan ayı dolayısıyla 30 gün boyunca yayımladığı yazılar böylesi çalışmalardır. Abdülbaki Gölpınarlı, 25 Ağustos 1982'de vefat eder. Caferî mezhebine bağlı olduğu için Seyyid Ahmed Mezarlığı'nda toprağa verilir. Kütüphanesi vasiyeti doğrultusunda ölümünden sonra Konya Mevlana Müzesi'ne nakledilmiştir.

II. yazıda Ahmet Yaşar Ocak, “Türkiye Tasavvuf Tarihçiliğinin “Mütebahhir” Âlimi : Abdülbaki Gölpınarlı” diye bir başlık atarak yazısına başlamıştır. Ocakbu yazıda, yazacağı doktora tezi ile ilgili Abdülbaki Hoca ile tanışmasına değinmiştir. Gölpınarlı ona, Yozgat'taki Alevîleri tanıdığını, Mevlevî iken Bektaşî olduğunu, bir ara solculuğa heves ettiğini söylemiştir. Pertev Naili Boratav'la birlikte *Pir Sultan Abdal* kitabını da Yaşar Ocak 'a anlatmıştır. Ocak'a kendi hazırladığı *Mevlana Müzesi Kataloğu*'nun o zaman yeni basılmış üç cildini imzalayarak hediye etmiştir. Ocak onun eserlerini İstanbul Üniversitesi'nde tanıdığını söyler. Ayrıca Ocak, onun Osmanlı geleneksel kültürü ve Mevlevîlik gibi büyük ve zengin bir tarikatta yetişmesinin yanında, birinci el kaynaklara derin vukufunun ona daha başlangıçta büyük bir avantaj sağladığını söyler. Ayrıca Ocak bu yazısında; Fuat Köprülü'nün ona Melâmîliği bitirme tezi olarak teklif etmesinden birçok doktora öğrencisinin ulaşamayacağı seviyede yazdığı “Melâmîlik ve Melâmîler” adlı tezin 1931 yılında İstanbul'da Devlet Matbaasında basılmasından ve bu kitap sayesinde bir Melâmîlik Sempozyumu gerçekleştirildiğinden bahseder. Abdülbaki Gölpınarlı'nın Osmanlı dönemi Melâmî hareketine dikkat çektiğine ve bu konudaki araştırmaları tetiklediğini söyler. Böylece sadece Osmanlı döneminin tasavvuf tarihi değil, aynı zamanda sosyokültürel tarihi ve toplumsal yapısını da etkileyen bu mühim hareketin farkına varılmış olur. Ayrıca bu eser, yıllar sonra dahi melamilik konusunda en önemli kaynaklardan biri olarak kullanılmıştır. Yaşar Ocak yazısının ikinci kısmında ise, Köprülü ve Gölpınarlı karşılaştırması yazmıştır. Bu kısımda Yaşar Ocak objektif bir şekilde iki hocayı karşılaştırmış bulunmaktadır. O, Gölpınarlı'nın sadece Türk edebiyatı tarihi ile ilgili olmadığını Köprülü'nün de Batı tarzında âlim yetiştirmekte usta olduğunu söylenmiştir. Gölpınarlı, Farsçaya, Arapçaya ve tasavvuf kültürü olarak Mevlevîliğe hatta Bektaşîliğe şüphesiz Köprülü'den daha derin bir vukufa sahiptir. Farsça olan *Divan-ı Kebir*'i Türkçeye kazandırmıştır. Bektaşî nefeslerini yayımlamıştır. *Yunus Emre ve Tasavvuf* kitabı ise aynı şekilde Anadolu halk tasavvufunun muhteşem dünyasını gözler önüne sermiştir. Ocak'a göre Köprülü ve Gölpınarlı'nın eleştiri furçasında karşılaştırmanın mânasız bir şekilde mantıksızlığı ortadadır. Çünkü karşılaştırma yaparken eli yüzü düzgün bir şey ortaya koyulamamıştır. 1979'da yayımlanan *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şiilik* isimli

kitabı her ne kadar şahsi eğilimleri yansıtısa da, bu konuda fakir olan Türk tarihçiliğine önemli bir katkıdır. Gölpınarlı'nın Türk tasavvuf tarihçiliği alanında en önemli katkısı, kaynak neşri ve çevirisindedir. *İktisat Fakültesi Mecmuası*'nda yayımladığı makaleler ve "Fütüvvetname" metinleri ile çevirileri Ahilik ve fütüvvet konularında çok ciddi ve önemli katkılar olup, büyük ölçüde değerlerini korumaktadır.

III. yazıda ise Necip Fazıl Duru, onun Mevlevîlik çalışmalarından bahsetmiştir. Duru, onun babasıyla Mevlevîhanelerinin ayinlerine katılmak suretiyle tasavvuf bilgisinin maddi ve manevi havasıyla yetiştiğinden söz eder. Gençlik yıllarında merak saldığı Bektaşîlik yıllarının ise pek uzun sürmediğini ve Mevlevî tarikatının içine doğmasının onun bu yönde eser vermesinde yetkinlik sağladığını da belirtmiştir. *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik* eserinde de çocukluk yıllarından bahsettiğini belirtir. Kendisini Mevlânâ'nın bütün eserlerini çevirmeye adanmış olan Gölpınarlı, bunu başarmıştır. Mevlânâ ve Mevlevîlik denilince akla bugün dahi o gelmektedir. Onun Mevlevîlik hakkında kesin çizgileri vardır. Mevlevîliğin kol olarak ayrılmadığını ve Mevlevîler arasında meşrebin varlığını kabul etmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı, vesikaların söylediği doğruları gelenekle çatışma, hatta yalnızlaşmayı göze alarak açıklamaktan çekinmez. Mevlânâ'nın , Ebûbekir soyundan geldiğine dair rivayetleri reddettiği gibi, Şems'in öldürülmesi meselesinde de Mevlevî geleneğinden farklı düşünür ve Şems'in öldürüldüğünü kabul eder. Yaşadığı sürece Caferî inanışından, Melamilîğinden ve Mevlevîliğinden ödün vermemiştir.

IV. yazıda Turan Alptekin, Abdülbaki Gölpınarlı'nın, Yunus Emre görüşlerini alıntı yaparak açıklamıştır. Gölpınarlı *Yunus Emre ve Tasavvuf* adlı eserinde olguları ayrıntılı olarak gözler önüne sermiştir. Alptekin, bu eserde bir şiir alıntı yapılırken Yunus Emre ve Mevlânâ'nın karşılaştırıldığını söylemiştir. Bu yazıda gölpınarlı ile birçok şair ve yazardan bahsedilmiştir, Yunus Emre'den alıntılar yapılarak açıklamalarda bulunulmuştur. Gölpınarlı yazdığı kitabında, Yunus Emre hakkında yazılan birçok kitaptan farklı şeyler yazarak yazılan eserleri aşmaya çalışmıştır. Bu eserde Yunus Emre hakkında açık açık bilgiler verilmiş ve diğer kaynakların dışında Gölpınarlı'nın, Yunus Emre hakkında yazdığı diğer yazılar da dikkate alınmıştır.

V. yazı Fatih Usluer ve Özer Şenödeyici'nin birlikte kaleme aldığı Abdülbaki'nin Hurufilik ile ilgili çalışmalarıdır. Kitabın ilk kısımlarında Hurufilik ile ilgili bilgiler verilmiştir. 1956 yılında Hurufilik üzerine araştırmalarını yayımlamaya başlayan Gölpınarlı, hayatının kalan kısmında Hurufilik üzerinde durarak ve çalışmalarına devam ederek konuyla ilgili geniş bir yol açmıştır. 1973 yılında yayımlanan "Hurufilik Metinleri Katoloğu", onun tüm bu geçen zamanda konuya nasıl sıkı sıkıya bağlandığını göstermektedir. Abdülbaki'nin Hurufilik konusunda milat olmasının sebebi kendinden önceki yazarlar gibi küçük araştırmalar yerine daha geniş çapta araştırmalar yapmasıdır. Abdülbaki, Nesîmî, Üsûlî ve Ruhî hakkında araştırmalar yapmış onların şiirlerini de neşretmiştir. Bun şairler hakkında önemli bilgiler vermekle birlikte onların hakkında çeşitli tespitlerde de bulunmuştur. Özellikle Nesîmî hakkındaki fikirleri önemlidir. "Fazlullâh-ı Hurufî'nin Oğluna Ait Mektup" adlı başlıklı yazıda kısa bir girişin ardından ilgili mektubun Arap harfleri ile yazıldığı görülür. Abdülbaki bu mektubu tercüme edip açıklayacağını söylese de bunu gerçekleştirememiştir. *Vasiyyet-name-i Fazlullâh* adlı eseri, Arap harfleri ile yeniden dizilmiş neşri ve biçimidir. Bir bölümünde Nesîmî hakkındaki araştırmalarına da değinilmiştir. Bu bölümde Bektaşîlik'in Hurufilik ile ilişkisine de çeşitli şekillerde değinilmiştir. O, *100 Soruda Tasavvuf* adlı kitabında tasavvuf ilgili sorular sormuş ve samimi bir şekilde cevap vermiştir. Hurufilik üzerine de düşüncelerini

belirtmiştir. Genelde bu bölümde Abdülbaki Gölpınarlı'nın Hurufflik üzerinde düşünce ve çalışmalarından bahsedilmiştir.

VI. yazı İbrahim Kunt ve Hacer Totan tarafından yazılmıştır. Bu bölümde Gölpınarlı'nın *Divan'*ından bahsedilmektedir. Yazdığı birçok eserle ilim yolunu aydınlatan Gölpınarlı, Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşan bir Divan da yazmıştır. Şiirlerinde Bâkî mahlasını kullanmıştır. *Divan'*da 9 Türkçe, 6 Farsça kaside; 100 Türkçe, 16 Farsça gazel; 83 Türkçe, 22 Farsça kıt'a; 21 Türkçe, 27 Farsça rubâî; 2 Türkçe mersiye; 6 Farsça methiye; 3 Türkçe, 1 Farsça tahmis; 1 Türkçe taştir; 3 Türkçe musammat bulunmaktadır. Şiirlerinde Sebki Hindî'nin önemli temsilcilerinden Nâilî, Neşâtî ve Şeyh Gâlib'in kullandıkları bir edâ sezilir. Gazelleri genellikle kolay, akıcı ve anlaşılır olmakla birlikte zaman zaman tekellüflü ve zor anlaşılır söyleyişlere de rastlanmaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı, zor ve tecrübe isteyen edebî sanatlardan biri olan tarih düşürme konusunda zirve şahsiyetlerdendir. Farsça tarih düşürme konusunda da oldukça yetkindir. *Divan'*ında hece vezni ile yazılmış bir koşması da bulunmaktadır. Bu bölümün son kısmında "*Abdülbaki Gölpınarlı Divanı'nın* renkli ve özgün bir kişiliğe sahip olan Gölpınarlı'nın hayatının bilinmeyen yönlerini açığa çıkaracağı ümit edilmektedir." diye bitirilmiştir.

VII. yazı'da Hanife Koncu, *Divan Edebiyatı Beyanındadır* adlı eser üzerinde açıklamalar yapmıştır. Bu bölümün giriş kısmında kitapta yer alan başlıklara değinilmiştir. Bu kitapta şiirden sonra Divan edebiyatının mensur sahasına da değinen Gölpınarlı, Divan edebiyatı nesrinde konuşma dilinin kullanılmadığını, şiirin ön plana çıktığını, şiirle mukayese edildiğinde bir nesir olmadığını da belirtmiş hattâ bunlardan hareketle "Divan edebiyatının dili yoktur!" diyerek kökten reddedişlerinden birini de ifade etmiştir. İlginç olan şudur: Abdülbaki Divan edebiyatı için emek vermiştir, lâkin Halk edebiyatı ve Dünya edebiyatının da zengin olduğunu söylemiştir. O, Divan edebiyatı için "Kopya bir edebiyattır." ifadesini kullanır. Abdülbaki, dönemin edebi hayatını da "Bugün" başlığı altında değerlendirir ve dönemin sanatkârlarının artık serbest hareket ettiğini ve vezin ve kafiye gibi onları bağlayıcı bir problemi olmadığını söyler. *Divan Edebiyatı Beyanındadır* kitabına çeşitli eleştiriler yazılmıştır. Nurullah Ataç'ın yaptığı eleştiriler bunlardan biridir. Bu yazıda Nurullah Ataç'tan yapılan alıntılarla Gölpınarlı'nın çelişkili sözler söylediği dile getirilmiştir. Bunun dışında bu kitaba birçok eleştiri daha yazılmıştır. Bu yazının sonunda Gölpınarlı'nın dönemin atmosferinden dolayı bu eseri yazdığının düşünüldüğü söylenmiştir.

VIII. yazı, Adnan Karaismailoğlu'nun "Mevlânâ ve Mevlevîlikle İlgili Çalışmaları" başlıklı yazısıdır. Adnan Karaismailoğlu, Abdülbaki'nin Mevlânâ üzerine çalışmalarına değinmiştir. Çevirileri ile Mevlevîlik üzerine düşüncelerini dile getirmiştir. Gölpınarlı'nın Mevlânâ'nın eserlerinin yazmaları hakkındaki tespit ve değerlendirmeleri ilim dünyasında geniş yankı bulmuştur. Yazara göre Mevlânâ'nın düşünce ve tavırlarıyla babası Sulatanü'l-ülema, hocası Seyyit Burhaneddin, sohbet arkadaşı Şems-i Tebrîzî ve kendi oğlu Sultan Veled'le nasıl bir bütünlük içerisinde olduğunu ortaya koyan yine Gölpınarlı'dır. Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ araştırmaları ve tasavvuf tarihi yönünden önemli bilgiler vermiştir.

IX. yazı, Atabey Kılıç ve Ahmet Tanyıldız'ın birlikte yazdığı "Abdülbaki Gölpınarlı'nın Mesnevî Şerhi ve Şârihliğine Dair" başlıklı yazısıdır. Buna göre Gölpınarlı'nın *Mesnevî Tercümesi ve Şerhi* adlı eseri *Mesnevî'nin* tam şerhine

muvaffak olan sınırlı sayıda eserden birisidir. Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevî*'nin altı cildini esas alarak altı cilt halinde şerh etmiştir. Ciltlerin açıklamaları da bu kitapta mevcuttur. Gölpınarlı'nın neden yeni bir şerh ve nasıl bir şerh yazdığı bu kısımda görülebilmektedir. Ayrıca bu yazıda onun diğer Mesnevî şarihlerine bakışı da dile getirilmiştir. Gölpınarlı'nın beyitlerin ilgili yerinde şarihlerin genel tercüme ve şerhlerinin dışında farklı görünen bilgileri, anekdotları ve yorumları değerlendirilmiştir. Onun bu üslubu, şerhin zengin bir anlam ve yorum alanı kazanmasını sağlamıştır. Gölpınarlı'nın nasıl bir yöntem izlediğinden de bahsedilmiştir. Gölpınarlı, şerhin ilmi ve hüviyetini akademik olarak görmüştür. Abdülbaki bu konu üzerinde yoğunlaşmış ve titizlikle çalışmıştır.

X. yazıda Yusuf Öz, "Manzum Sunûhât-ı İlâhiyye Tercümesi" şeklindeki başlık altında Gölpınarlı'nın bu çevirisi hakkında bize bilgi vermiştir. Öz'ün belirttiği üzere Gölpınarlı, Abdülkâdir-i Belhî'nin "Sunûhât-ı İlâhiyyesi"ni nazmen tercüme etmiş ve muhtemelen bir ansiklopedide madde olarak yayımlamak üzere Abdülkâdir-i Belhî hakkında bir biyografi yazmıştır.

XI. yazıda Hatice Aynur, Abdülbaki Gölpınarlı bibliyografyasına yer vermiştir. Bu yazıda Gölpınarlı'nın bibliyografyası hazırlanma aşamasında dikkat çeken bazı bilgiler verilmiştir. Bu bölüm yazılırken çok fazla kaynak kullanılmıştır. Hakkında yazılan ve yayımlanan yazıların başlıkları kaynakça kısmında aktarılmıştır.

Kitabın son bölümünde ise "Tanıyanların Dilinden" kısmı bulunmaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı hakkında bir söyleşiye yer verilen ilk kısımda, hakkında merak edilen soruları Yüksel Gölpınarlı cevaplamıştır. İkinci yazıda ise Ahmet Güner Sayar'a yer verilmiştir. Sayar, "Bir Tasavvuf Tarihçisi Olarak Portresi" başlıklı yazısında Gölpınarlı ile tanışmasından, sohbetlerine, onun yönelişlerine merakından ve en önemlisi de onun çalışmalarından bahsetmiştir. Değerlendirme kısmı da bulunmakla birlikte bu kısımdan önce "Bir Tartışmanın Perde Arkası ve Amiş Efendi Gerçeği" adlı başlıklı kısımda geniş ve derin bilgiler verilmektedir. Bu kısım bitirilirken Abdülbaki Gölpınarlı'nın "Garib" şiirine ve onun A. G. Sayar'a yazdığı bir mektuba yer verilmiştir. Sayar'dan sonra Esin Çelebi Bayru'nun yazısına yer verilmiştir. Onun Abdülbaki Gölpınarlı'yı bir sempozyumda anlatması ve ona hocalık yapmasına değinmiştir. Devamında iki yazısına yer verilen Metin Akar, Abdülbaki Gölpınarlı için şu sözleri söylemiştir: "Türkiye'nin yetiştirdiği ender bilim adamlarından biridir." Akar, ayrıca onun çalışmalarına da değinmiştir. Erdoğan Erol da yazısında Abdülbaki Gölpınarlı ile olan tanışmasından bahsetmiştir. Abdülbaki Gölpınarlı ile olan anılarını paylaşmış ve onunla birlikte çalışırken kendisine yol göstermesine değinmiştir. Hasan Âli Göksoy, iki yazıyla Cumhuriyet Türkiye'si'ne "ilim adamı" kimliğini yerleştiren Abdülbaki Gölpınarlı'yı anlatmış ve onun aile hayatı hakkında kısa bilgiler vermiştir. M. Uğur Derman ise Abdülbaki'ye dair çok uzun olmamakla beraber önemli bilgiler vermiştir. Doğan Hızlan, Abdülbaki Gölpınarlı hakkındaki hayranlığından ve onunla tanışmasından söz etmiştir. Ayrıca Hızlan, Gölpınarlı'nın çalışma düzeni ve prensiblerinden de bahsetmiştir. Hüseyin Hatemi, attığı başlıkla durumu izâh etmiştir "Üstat". Kendisinin Abdülbaki Gölpınarlı ile tanışmakta zorluk çektiğini söylemiştir ve yazısında Gölpınarlı hakkında çeşitli bilgilere yer vermiştir. Kitabın sonunda Hasan Şenay'ın "Hoca İle Tanışmam" adlı yazısı vardır. Bu kısımda Şenay, hoca ile olan tanışmasını anlatmıştır.

Kitabın kesin bir sonuç kısmı olmamakla birlikte sonuç kısmı olarak "Tanıyanların Dilinden" bölümü bu özelliği taşımaktadır. Kitapta her bölümün sonunda kaynakça verilmiştir. Kitabı güzelleştiren kısım ise Abdülbaki Bey'in hayatı ve eserleri anlatılırken bazı konularda onun kaynaklarına başvurulmasıdır. Sadece son kısım olarak

nitelendirdiğimiz kısım, anı özelliği taşıdığından dolayı burada kaynak gösterilmemiştir. Birinci kişi ağızından anlatıldığı için burada kaynakçaya pek gerek duyulmamıştır.

